

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Volnočasové programy pro Romy

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Autorka bakalářské práce: Barbora Zelinková

Měsíc a rok dokončení bakalářské práce: Duben 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 10. dubna 2012

Podpis autorky práce

Poděkování

Děkuji Doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za vedení, připomínky a podněty k práci.

Děkuji všem pracovníkům Denního centra pro děti a mládež ve Žďáře nad Sázavou za poskytnuté informace a spolupráci, zvláště paní Mgr. Marii Mertlíkové.

Anotace

Volnočasové programy pro Romy

Bakalářská práce představuje organizace, které se zabývají romskou menšinou. Zaměřuje se na současnou situaci proromských i romských organizací v České republice, na to jaké služby organizace poskytují a kdo je financuje.

Podává informace o vybraných organizacích poskytujících především volnočasové programy pro romské děti a mládež. Seznamuje s jednotlivými aktivitami těchto organizací. Vysvětluje význam nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a terénní sociální práce. Součástí práce je kapitola zabývající se výchovou a vzděláváním romských žáků.

Praktická část je zaměřena na Denní centrum pro děti a mládež ve Žďáře nad Sázavou. Jejím cílem je zhodnotit současný stav a přínos programů Denního centra pro děti a mládež.

Klíčová slova

romská a proromská organizace, nestátní nezisková organizace, sociální služba, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, terénní sociální práce, volný čas, pedagog, asistent pedagoga, výchova, vzdělávání, dobrovolník, Denní centrum pro děti a mládež, Žďár nad Sázavou

Abstract

Free time programs for Roma

The bachelor thesis introduces various organizations that deal with the problematics of the Roma ethnic group. It is focused on the contemporary situation of the Roma and for Roma organisations in the Czech Republic, their provided services and the way of their financial support.

The work also gives information of the representative organizations which provide mainly free time programs for Roma kids and teenagers and it introduces their particular activities. The essential meaning of streetwork and the institutions focused on the children and teenagers from the socially weak environment is explained here as well. The problematics of Roma children educational proces is also mentioned.

The practical part of the thesis concentrates on the Daytime centre for the kids and teenagers in Žďár nad Sázavou. Its contemporary condition and merit of the programmes are evaluated here.

Keywords

Romany organization and for Romany organization, non-state non-profit organization, social service, Low-threshold institution for children and teenagers, streetwork, free time, teacher, teaching assistant, education, voluntary, Daytime centre for the kids and teenagers, Žďár nad Sázavou

Obsah

1	Úvod	8
2	Vznik romských organizací, sdružení a hnutí	10
2.1	Počátek zájmu o Romy a vznik organizací.....	10
2.2	Svaz Cikánů – Romů	10
3	Situace dnes v České republice	13
3.1	Počet romských a proromských organizací.....	13
3.2	Finanční dotace romských a proromských organizací	13
3.3	Organizace přispívající k integraci Romů	14
3.3.1	Organizace poskytující sociální služby	14
3.3.1.1	Nestátní neziskový sektor	14
3.3.1.2	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	15
3.3.1.3	Terénní sociální práce	17
3.3.2	Vybrané organizace zabývající se romskou menšinou	18
4	Výchova a vzdělávání romských žáků	24
4.1	Příprava pedagogů na výuku romských žáků	25
4.2	Asistent pedagoga.....	27
5	Romské děti, mladiství a volný čas.....	29
5.1	Volný čas a výchova.....	29
5.2	Vybraná střediska poskytující volnočasové aktivity	31
5.3	Pedagog/ vychovatel volnočasových aktivit.....	34
5.4	Dobrovolník.....	36
6	Nabídka volnočasových aktivit ve Žďáře nad Sázavou	37
6.1	Žďár nad Sázavou.....	37

6.2	Cíl průzkumu	39
6.3	Charakteristika denního centra pro děti a mládež ve Žďáře nad Sázavou	40
6.3.1	Historie Denního centra pro děti a mládež.....	40
6.3.2	Postavení Denního centra.....	41
6.3.3	Úloha Denního centra.....	41
6.3.4	Finanční zdroje Denního centra	42
6.3.5	Personální zabezpečení	42
6.3.6	Vybavení Denního centra.....	43
6.3.7	Programy Denního centra.....	44
6.3.8	Prezentace zařízení.....	47
6.3.9	Odborná činnost v Denním centru	48
6.3.10	Návštěvníci Denního centra	48
6.3.11	Závěr průzkumu	49
7	Závěr.....	51
8	Použitá literatura	52
9	Internetové odkazy	54

1 Úvod

Volný čas je součástí života a výchovy každého člověka a ve 20. století prošel prudkým vývojem. Se vznikem a masovým rozšířením fenoménu volného času souvisí i snahy vhodně působit na jeho využívání. Volnočasové prostředí je výchovným prostředím zasahujícím do seberealizace v rámci mimoškolních i mimopracovních aktivit. Každý jedinec si sám vybírá a svobodně se rozhoduje, co bude ve svém volném čase dělat.

Volný čas představuje velmi významnou a důležitou součást života.

Tato práce se věnuje především problematice volného času romských dětí a mládeže, ale i dalších ze sociálně znevýhodněných rodin.

Problematikou Romů ve vztahu ke speciální pedagogice se zabývá disciplína Etopedie, jejímž předmětem zkoumání je mimo jiné i výchova a vzdělávání dětí, mládeže, i dospělých ze sociálně znevýhodněného či nepodnětného prostředí. Vliv tohoto prostředí může být na jedince neblahý a často se odráží v poruchách chování, a vzhledem k omezeným možnostem trávení volného času může dojít až k sociálnímu vyloučení. Organizace poskytující volnočasové programy pro jedince ze sociálně znevýhodněného prostředí se mj. snaží právě jejich sociálnímu vyloučení předcházet. V rámci aktivit v organizacích a zařízeních mohou klienti smysluplně trávit volný čas. Zároveň je pracovníci nepřímou vychovávají a vzdělávají, a to jak vlastním působením, tak zprostředkováním různých dalších aktivit a programů.

Cílem této práce je čtenáře blíže seznámit s organizacemi, které se zabývají integrací Romů a realizují pro ně volnočasové aktivity. V teoretické části se soustředíme na organizace, které přispěly k integraci Romů do společnosti. V práci je také informace o úplně 1. romské organizaci, tj. Svaz Cikánů-Romů. Organizace, které jsme vybrali jako reprezentativní, jsou vybrány nejenom z hlediska nabízených aktivit, služeb, ale také proto, že se nám zdály být svojí činností celkově zajímavé a v odborné literatuře dosti propagované.

Organizace zabývající se integrací Romů do společnosti nabízejí sociální služby, které jsou součástí služeb nízkoprahových zařízení pro děti a mládež

a streetworku. Jejich cílem je také, aby děti ze sociálně znevýhodněných rodin trávily svůj volný čas smysluplně. V práci uvádíme i to, kdo a jakým způsobem tyto organizace financuje, jaké služby a programy poskytují svým uživatelům.

Uvádíme organizace a zařízení, jejichž hlavní náplní je především nabídka volnočasových aktivit pro romské děti a mládež. V této oblasti jsme vybrali dvě zastupující organizace, které se liší svým duchovním pojetím.

V práci nejsou opomenuti pedagogové, vychovatelé, asistenti učitele a dobrovolníci, kteří jsou nedílnou součástí výchovy a vzdělávání během volnočasových aktivit.

V praktické části se zaměřujeme na nabídku volnočasových aktivit města Žďáru nad Sázavou, v kraji Vysočina, blíže potom na Denní centrum pro děti a mládež, na jeho historii, postavení, materiální vybavení, a mnohé další.

Součástí praktické části je průzkum. Na základě získaných informací o Denním centru pro děti a mládež je v závěru práce zhodnocení současného stavu Denního centra a přínos programů.

*„Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno-li celému světu.
Sloužit a prospívati je vlastnost povah vznešených.“ (J. A. Komenský)*

2 Vznik romských organizací, sdružení a hnutí

2.1 Počátek zájmu o Romy a vznik organizací

Zastavíme se u 70. let 20. století, to bývá označováno za období, kdy Romové přestávají „být řešeni“, ale sami se začali podílet na řešení vlastních problémů a stali se spoluodpovědnými za to, jak rychle a jakými způsoby dojde k jejich integraci v naší společnosti.

Z tohoto období pochází významná směrnice, která zdůrazňovala nutnost začít zřizovat třídy pro adaptaci romských dětí v mateřských školách „ O výchově a vzdělání výchovně zanedbaných a prospěchově opožděných cikánských dětí“. Tato směrnice umožňovala zřizování 1. – 5. ročníku pro romské děti, oddělení školních družin, školních klubů a výchovných skupin v dětských domovech (Šotolová, 2011).

Považujeme za vhodné, zmínit se o první romské organizaci, která v tomto období v českých zemích vznikla: Svaz Cikánů- Romů.

2.2 Svaz Cikánů – Romů

Na Ministerstvu vnitra České republiky byla tato organizace zaregistrována dne 30. 5. 1969 a na konci srpna byl sezván přípravným výborem ustavující sjezd do Brna.

„Sjezd zvolil celkem osmatřicetičlenný ústřední výbor a jeho patnáctičlenné předsednictvo. Během této konference byly schváleny stanovy a jednací řád Svazu Cikánů-Romů.“ (Pavelčíková, 2004, s. 105)

Činnost Svazu se zpočátku vyvíjela úspěšně, vznikl hospodářský podnik Svazu Cikánů-Romů, zvaný Névodrom, kde bylo v 70. letech zaměstnáno 1300 Romů. V dalších letech se ale začaly objevovat problémy, které byly spojeny především s organizací práce a hospodařením, protože v čele stáli vesměs romští vedoucí. Těm naprosto chyběly manažerské zkušenosti (řídít větší počet lidí, vést účetnictví apod.) a v neposlední řadě se začaly objevovat také problémy ve vztazích mezi členy jednotlivých rodin (navzájem se obviňovali z neoprávněného

zaměstnávání či odměňování vlastních rodinných příslušníků). Névodrom byl v roce 1972 pod tlakem státních orgánů zrušen.

Počátek existence Svazu měl za následek, že se začalo diskutovat o postavení Romů ve společnosti. Tato organizace se snažila o propagaci romské kultury, pokoušela se o řešení jednotlivých případů diskriminace, kritizovala postoje a zásahy státních orgánů vůči romskému obyvatelstvu jako celku, byla proti kategorizaci Romů podle stupně sociální integrace. Velmi významná byla činnost Svazu v oblasti školství, a také v organizaci a propagaci kulturního a sportovního života romských obyvatel. Jednotlivé organizace Svazu navazovaly kontakt se školskými úřady, zajišťovaly pro romské děti zařazení do mateřských škol, snažily se přesvědčovat rodiče, aby děti posílali do škol pravidelně, dohlíželi na jejich přípravu do školy. V průběhu existence Svazu bylo založeno a provozováno kolem sta hudebních souborů, probíhaly hudební, pěvecké, taneční soutěže, bylo pořádáno několik výstav.

Jak již bylo zmíněno, Svaz provázela celá řada problémů. Další problémy způsobovala nezkušenost, nedostatek znalostí, nedostatečná orientace v právním řádu a předpisech, ale i vzájemná nedůvěra mezi funkcionáři. Činnost Svazu Cikánů-Romů byla ukončena v roce 1973.

Informace o existenci Svazu byly již na počátku 70. let zástupci Ústředního výboru rozeslány i do západních zemí, jako jsou USA, Francie, Španělsko ... a tři členové Svazu se v roce 1971 zúčastnili I. světového kongresu Romů v Londýně. Tam se začalo prosazovat používání slova Rom namísto doposud běžného označení Cikán (Pavelčíková, 2004).

Je jisté, že ještě před 17. listopadem 1989 se začaly utvářet různé neformální skupiny uvnitř romské populace, které chtěly reprezentovat Romy v politice. Utvářela se i různá romská hnutí jako např.: Unie romské mládeže, Romská asociace mládeže a dětí, Kulturní svaz občanů romské národnosti. Nové demokratické zřízení umožnilo zviditelnit romskou problematiku. Při národních výborech pracovaly kromě „komisí pro řešení cikánské otázky“, také sociální kurátoři, kteří měli pracovat s romským obyvatelstvem. Po roce 1989 došlo k velkému zvýšení počtu občanských sdružení, kterým byla poskytována finanční podpora zvláště Ministerstvem vnitra, Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem zdravotnictví (Šiklová, 1999).

Kromě finanční podpory poskytované jednotlivými ministerstvy v České republice, získávaly a získávají nově vzniklá nebo i znovu obnovená občanská sdružení finanční pomoc ze zahraničí, z nadačních fondů některých ambasad a dnes především z projektů Evropské unie.

„Ve srovnání s některými dalšími postkomunistickými zeměmi občané ČR rychle pochopili, jak mají jednat, a již v prvních měsících po převratu začalo svoji činnost mnoho nových nevládních občanských iniciativ.“ (Šiklová, 1999, s. 272)

Problém byl v tom, že Romové nikdy v minulosti neměli a nemají za sebou zkušenost profesionálně se organizovat, nepokoušeli se vytvořit národní nebo státní útvar. Jejich společenství vždy tvořila rodina. Romové se v oblasti politické nedokázali prosadit, naopak vnesli do svých politických stran spíše zájmy úzce skupinové (podle příslušnosti k různým rodinám), a proto kvůli tomu méně sledovali politicko - občanské zájmy svého etnika jako celku.

Jediným řešením po roce 1989 bylo vytváření nevládních romských či proromských občanských sdružení a obecně prospěšných společností působících ve prospěch Romů. V roce 1993 bylo v České republice registrováno kromě tří politických stran, jednoho politického hnutí, také několik desítek občanských sdružení, které měly ve svých programech převážně kulturní a výchovnou práci s Romy. Postoj Romů k nevládním organizacím však byl značně komplikovaný, protože vyvíjeli malou iniciativu.

„Skutečně romské nevládní organizace, opravdu vzniklé z iniciativy samotných Romů a jen jimi řízené, byly a jsou dosud výjimkou, přestože je zde snaha vlády i různých nadací podporovat právě tyto organizace.“ (Šiklová, 1999, s. 275)

Jiřina Šiklová poukazuje na to, že důvodem častého rozpadu jinak třeba fungujících romských organizací je až přílišný vliv jedné jediné romské osobnosti, která sdružení vede (vychází z rozhovorů, které vedla s romskými protagonisty).

3 Situace dnes v České republice

3.1 Počet romských a proromských organizací

Zjistit dnes přesný počet romských organizací v celé České republice je velmi obtížné už jen proto, že se jednotlivé registry (jak Ministerstva vnitra, tak protagonistů romského etnika) liší. Také ale proto, že zákon č. 83 /1990 Sb. neukládá Ministerstvu vnitra další členění občanských sdružení, tzn., že Ministerstvo vnitra má abecedně seřazena všechna aktivně existující sdružení v České republice, čímž se vyhledávání stává dosti náročné a nepřesné. Dalším důvodem je i nedostatečná evidence romských sdružení. Navíc zákon o nadacích a občanských sdružení je poměrně složitý, proto se většina romských organizací odmítá dle něho evidovat, což znemožňuje jejich vzájemnou spolupráci, tudíž se ochuzují i o podporu. Přesto od roku 1990 vznikl neuvěřitelný počet romských organizací. Již k roku 2003 bylo v ČR evidováno 296 organizací, pracujících s romskými dětmi, i když by si to málokdo dokázal představit před rokem 1989 (Frištenská, 2003). Kaleja (2011) uvádí, že k roku 2006 bylo registrováno už na 470 romských organizací. Z toho plyne, že počet romských organizací stále stoupá.

Většina autorů odborných publikací, z kterých v této práci vycházíme, rozděluje organizace na romské a proromské. Zároveň se shodují v názoru či v rámci svých výzkumů dochází k závěrům, že tzv. proromské organizace jsou lépe vedeny, získávají více peněz z nadací a mají lepší výsledky než samotné romské organizace.

3.2 Finanční dotace romských a proromských organizací

Často se jedná o nevládní neziskové organizace se specifickým zaměřením a činnostmi. Ty jsou z velké míry financovány prostřednictvím projektů, které pracovníci organizací připravují a podávají k výzvám různých dotačních programů (např. z Evropského sociálního fondu), jednotlivým nadacím (v České republice, i mezinárodním), jež působí ve prospěch romského etnika. Dále jsou organizace podporovány kraji, u příspěvkových organizací sociální služby tohoto typu financuje město, ale také Úřad vlády, či jednotlivá ministerstva.

Drobnou, ovšem pro organizace velmi významnou část příjmů dále tvoří dary fyzických a právnických osob, členské příspěvky a odměny za odborné mimo projektové činnosti (školení, konzultace).

3.3 Organizace přispívající k integraci Romů

„Všechno zkoušejte a dobré podržte.“ (Bernard Bolzano)

3.3.1 Organizace poskytující sociální služby

Na základě zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách, s účinností od 1. 1. 2007 je zřízen Registr poskytovatelů sociálních služeb. Tyto služby se obecně zaměřují na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti života lidí.

Poskytovatelem sociální služby je právnická nebo fyzická osoba, která má k této činnosti oprávnění dle zákona č.108/2006 Sb. (<http://www.mpsv.cz/cs/9>, [cit. 19. 12. 2011]).

Obce a kraje dbají na vytváření vhodných podmínek pro rozvoj sociálních služeb, zejména zjišťováním skutečných potřeb lidí a zdrojů k jejich uspokojení; kromě toho sami zřizují organizace poskytující sociální služby.

„Nositelem moderního přístupu k poskytování sociálních služeb je nestátní neziskový sektor, který se orientuje na služby poskytované v přirozeném prostředí uživatelů služeb, dokáže pružně reagovat na specifické požadavky uživatelů, a to i z regionálního hlediska. Dotace jsou využívány k podpoře národních politik a priorit a podporují kvalitní projekty, které pozitivně přispějí k uspokojování místních obyvatel.“

(http://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf, [cit. 19. 12. 2011])

3.3.1.1 Nestátní neziskový sektor

Znamená, že se jedná o nerozdělování zisku, u organizací se nepřipouští žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem

ten musí být použit na cíle dané posláním organizace, využívají dobrovolnou účast ve svých činnostech, nejedná se pouze o neplacenou práci pro organizaci, ale i o dary nebo čestné účasti ve správních radách. Rozhodujícími právními formami nestátních neziskových organizací v ČR jsou pak z hlediska jejich počtu a zaměření činnosti občanská sdružení a jejich organizační složky, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti - zejména jejich účelová zařízení (http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/vymezeni_nno.pdf, [cit. 20. 12. 2011]).

Nestátní organizace nemalou měrou přispěly k výrazným posunům v oblasti vzdělávání Romů, v integraci romských dětí do škol.

Nestátní neziskové organizace jsou dnes důležité pro podporu romských rodin, protože právě tyto organizace dělají nejrůznější aktivity a programy.

Zdena Filípková vychází ve své práci z Čechlovského (2005) a uvádí, že více než 90% nízkoprahových zařízení pro děti a mládež jsou nestátní zařízení, která zřizují občanská sdružení, charity, církevní sdružení a společnosti nebo obecně prospěšné společnosti. Jen ve výjimečných případech nízkoprahová zařízení pro děti a mládež zřizují obce.

3.3.1.2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Přesné období vzniku této formy sociální práce je těžké určit, ve světě jde o přelom 19. a 20. století, když se ve 20. letech 20. století v USA sociální pracovníci začali věnovat gangům mladistvých (Filípková, 2009).

U nás se začala nízkoprahová zařízení vyvíjet až po roce 1989. Filípková uvádí, že velký vývoj u nás nastal v letech 1999 – 2002.

Zákon o sociálních službách č. 108/ 2006 Sb., účinný od 1. 1. 2007 upravuje mimo jiné podmínky poskytované pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb, a hovoří o nízkoprahových sociálních službách.

Sociální služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou zařazena do služeb sociální prevence, a cílem těchto služeb je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace. V § 34 zákona č. 108/ 2006 Sb. je uvedeno, že pro poskytování sociálních služeb se zřizují mj. nízkoprahová denní centra a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Zákon o sociálních službách definuje nízkoprahová zařízení pro děti a mládež takto: „Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem a mládeži ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy.“

Dle registru poskytovatelů sociálních služeb na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí je v České republice celkem 234 (k datu 8. 3. 2012) nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.

Zásadou nízkoprahových zařízení je, že služby jsou poskytovány bezplatně a uživatel má možnost zůstat v anonymitě.

Nízkoprahové služby sdružuje Česká asociace streetwork, která je profesní nevládní neziskovou organizací s celorepublikovou působností zastupující fyzické, i právnické osoby, které pracují v oblasti poskytování sociálních služeb. Těmi jsou terénní programy, kontaktní centra a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

V roce 2003 byly Ministerstvem práce a sociálních věcí vydány Standardy kvality sociálních služeb, které jsou deklarovanými parametry sociálních služeb a vycházejí z principů sociálního začleňování, které byly přijaty Evropskou Unií (Filípková, 2009).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, tedy pro ty jedince, kteří tráví svůj volný čas touláním po ulicích. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Obecně cílem nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením a snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit dětem a mládeži lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet pro ně podmínky, aby v případě zájmu mohly řešit svoji nepříznivou sociální situaci, dále pomoc při prosazování práv a zájmů (pomoc při obnovení či upevnění kontaktu s rodinou, pomoc při vyřizování běžných záležitostí). Služba obsahuje výchovné,

vzdělávací a aktivizační činnosti, tj. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, doučování, rozvoj hygienických a společenských návyků, zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání a další.

Klientům je nabízeno hodnotné využití volného času pod dohledem a vedením pedagogických pracovníků.

Nízkoprahová zařízení mají svá pravidla a sankce. Základními pravidly, kterými se řídí téměř všechna zařízení, jsou zákaz požívání alkoholu, drog nebo jiných látek v daném prostoru a jeho bezprostřední blízkosti, dále zákaz agrese nebo jiného násilného chování. S pravidly souvisí sankce, nejčastěji používanou sankcí je vykázaní z klubu (na různě dlouhou dobu) nebo zákaz využívání volnočasových aktivit.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nabízejí sociální služby v oblasti kontaktní práce (vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétní služby), informačního servisu klientovi (poskytování specifických informací pracovníkem klientovi), situační intervenci, poradenství, krizovou intervenci (pomoc v krizi). Dále zprostředkovává další služby, jako jsou dojednání návazné služby v zařízeních návazné péče, fyzický doprovod do zařízení nebo asistence při jednání v těchto zařízeních, následný kontakt pracovníka s institucí návazné péče či jiné instituce, která ovlivňuje klientův život. Vše probíhá vždy se souhlasem klienta. Také jsou poskytovány služby skupinové práce, práce s blízkými osobami (Filípková, 2009).

Nízkoprahová zařízení nemají nahrazovat rodinu nebo školu, mají jim být partnery v oblasti výchovy a pomoci dětem a mládeži.

3.3.1.3 Terénní sociální práce

Streetwork obecně představuje sociální působení mezi rizikovými jedinci a mezi skupinami těchto jedinců v prostředí jejich života. Pozornost je věnována právě těm dětem a mladým lidem, kteří jsou sociálně ohroženi.

„Úkolem pracovníků je přispívat k boji proti drogám, bezdomovectví, prostituci a kriminalitě mládeže. Účinné výchovné zhodnocování volného času mladými lidmi i jejich okolím je účinnou prevencí těchto problémů, a jeho

nedostatek patří naopak k příčinám sociálně patologických jevů.“ (Hofbauer, 2004, s. 96)

Streetworkerova práce spočívá ve vyhledávání dětí a mládeže, kteří se nudí, a pasivně tráví svůj volný čas; toulají se po ulicích, parcích, experimentují s drogami, alkoholem, často páchají trestné činy či vandalismu. Streetworker je proškolený terénní sociální pracovník, který se snaží vyhledávat a kontaktovat mladé lidi v jejich přirozeném prostředí (parky, ulice, zastávky, veřejná prostranství a veřejně přístupná místa, např. nádraží), snaží se mladým lidem nabídnout a zprostředkovat pomoc. Nabízí sociální služby, např. poradenství. Zásadou streetworkerů je, že po těchto mladých lidech nechtějí jméno, odkud jsou, co provedli. Vše je anonymní. To, o čem se baví s klienty, nesdělují dále (pouze pokud by k tomu klient dal svolení). Streetworker nabízí v podstatě stejné služby jako nízkoprahová zařízení, jen s tím rozdílem, že streetwork je realizován v terénu.

„Streetwork v přesném překladu znamená práci na ulici, při čemž ulici v tomto případě není myšlena pozemní komunikace v doslovném slova smyslu, nýbrž symbolizuje jakékoliv otevřené neinstitucionalizované prostředí, a to nezastřešené i zastřešené.“ (Filípková, 2009, s. 16)

3.3.2 Vybrané organizace zabývající se romskou menšinou

Protože je těchto organizací poměrně dost a pro náš záměr nemá smysl se všemi zabývat, rozhodli jsme se, zmínit blíže o čtyřech, které se nám zdají být, nejen z hlediska nabízených aktivit, ale celkově svojí činností zajímavé.

Slovo 21

Toto občanské sdružení bylo založeno v roce 1999 v Praze a v současné době realizuje projekty vzdělávací, kulturní, mediální, projekty týkající se zvyšování veřejné informovanost, realizují především romské projekty a projekty týkající se integrace cizinců žijících v České republice.

Základními cíli Slova 21 jsou zejména boj proti rasismu, xenofobii, ochrana lidských práv, budování tolerance vůči minoritám, podpora vzdělávání a integrace menšin.

„Jsme organizace otevřená novým myšlenkám a iniciativám, spolupracujeme se státními i nevládními organizacemi a institucemi z České republiky a zahraničí.“
(http://www.slovo21.cz/nove/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=27&lang=cs, [cit. 2. 2. 2012])

Sdružení je výjimečné již spoustou aktivit, kterých se účastní, či které pořádá. Zajímavým projektem z mnoha jiných, které Slovo 21 organizuje (od roku 2000), je projekt s názvem Jdeme dlouhou cestu, jenž je určen zejména pro mladé Romy z nejrůznějších částí Evropy. Jedná se o besedy, semináře, kulturní prezentace zúčastněných států a v neposlední řadě také řemeslné, výtvarné nebo sportovní aktivity. Cílem setkání v rámci tohoto projektu je pomoci mladým Romům najít své místo ve společnosti, a to prostřednictvím upevnění vlastní identity. Dalším projektem je např. projekt nazvaný Amare Kher (Náš domov), v rámci kterého jde o sociálně-právní poradenství, vzdělávací kurzy nebo doučování romských dětí. Cílem je napomoci jim k úspěšnému dokončení školní docházky a přestupu na další stupeň vzdělávání na středních školách a učilištích.

Slovo 21 již 9. rokem připravuje romské středoškoláky na přijímací zkoušky na vysoké školy. Projekt se nazývá Dža dureder-Pokračuj II a tento rok odstartoval s mottem: „Stačí jen chtít a i Ty si můžeš plnit své sny“. Jednotliví koordinátoři pomáhají mladým lidem s výběrem vysoké školy i oboru na vysoké škole, v souvislosti s tímto projektem byla vytvořena i internetová stránka www.dzadureder.cz, kde uchazeči o studium na vysoké škole naleznou spoustu informací - stipendia pro romské vysokoškoláky, přehledný seznam vysokých škol apod. (Romano Hangos, 2011, č. 17).

Kaleja (2011) uvádí, že ze 4 stovek romských zájemců o studium na vysoké škole jich bylo 113 přijato ke studiu (údaj k roku 2009).

Občanské sdružení Slovo 21 vydalo několik publikací, např.: Roma identiti, Jsme přece lidé, ne?, publikaci Mezinárodní den Romů, a další jiné sborníky či příručky.

Muzeum romské kultury

Muzeum romské kultury bylo založeno roku 1991 jako nevládní nezisková organizace, od roku 2005 je státní příspěvkovou organizací při Ministerstvu kultury ČR. Nachází se v Brně (v romské čtvrti) a kromě stálé expozice, dokumentující kulturu a dějiny Romů pořádá i krátkodobé výstavy, ale také veřejné akce, jako např. Muzejní noc, přednášky a besedy, módní přehlídky, koncerty, videoprojekce či slavnostní křty knih aj.

Dne 19. října 2011 se v sále Břetislava Bakaly v Brně uskutečnil slavnostní koncert k 20. výročí založení Muzea romské kultury. Během večera zde účinkovali romští umělci jako např. zpěvačka Monika Bagárová, dále skupina M-Dance nebo Ivana Gašpara Hrisky s cimbálovkou. Součástí oslavy bylo slavnostní udělení ceny Muzea romské kultury za rok 2011, kterou obdržel známý historik Ctibor Nečas (Romano Hangos, 2011, č. 16).

Od 1. prosince roku 2011 Muzeum romské kultury nabízí návštěvníkům výstavu nazvanou Příběh Romů. Tato expozice nabízí nyní již kompletní pohled na romskou historii, kulturu od počátků po současnost (Romano hangos, 2011, č. 18).

„Naší snahou je představit romskou kulturu a historii bez nánosů předsudků a s co největší nestranností.“

(http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=318&Itemid=18&lang=cs, [cit. 2. 2. 2012])

Muzeum dále nabízí veřejnou knihovnu, studovnu, kurzy romského jazyka a dětský klub, který se zaměřuje na romské děti a mládež bydlící většinou v bezprostřední blízkosti Muzea romské kultury. Těmto dětem nabízí pravidelné aktivity (odpolední kroužky) a nepravidelné jednorázové akce (výlety, tábory a jiné kulturní akce).

„Muzeum romské kultury jako jedinečná romistická instituce má všechny předpoklady významně působit v oblasti uchování a rozvoje romské kultury a romského jazyka, provádět vědeckovýzkumnou činnost v oboru romistiky, rozšiřovat informovanost veřejnosti a vytvářet prostor k všestrannému rozvoji romské národnostní menšiny.“ (Balvín, 2007, s. 29)

Společenství Romů na Moravě

Společenství Romů na Moravě je obecně prospěšnou společností, která byla založena roku 1991. Ústředí organizace sídlí v Brně, mají několik poboček po celé Moravě. Společenství Romů na Moravě se zaměřuje na integraci Romů do společnosti a na snižování jejich sociálního vyloučení (Kaleja, 2011).

Jejich hlavní činnost zahrnuje aktivity terénní a sociální práce, výchovně-vzdělávací aktivity pro děti a mládež. Dále se snaží o podporu romské kultury, a to prostřednictvím vydávání romsko-českých novin *Romano hangos*, pořádáním soutěží a festivalů s multikulturní tematikou (hudební festivaly: *Django Fest – Brno*, *Romani Gili – Olomouc*).

Práce se zde opět odvíjí od získávání dotací na vypracované projekty.

Aktivními projekty jsou např.:

- projekt Terénní programy, který probíhá od roku 2007 a je zaměřen na terénní práce v oblastech Brna, Hodonína, Jesenicka, Olomouce a Šternberku
- projekt *Tvoje škola* je určen pro děti, které vycházejí ze základní školy, a projekt *Poznávejme se už ve škole*, který je zaměřen na zmírnění segregace ve školách, cílem tohoto projektu je, aby nebyli romští žáci automaticky zařazováni do speciálních škol nebo do škol, které navštěvuje vysoké procento romských dětí, ale aby se dostali do běžných škol mezi své vrstevníky z majoritní společnosti.

Od roku 2009 provozují nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Zařízení se nachází na pobočce v Olomouci. Probíhají zde organizované volnočasové aktivity, tedy kroužky- velký úspěch má taneční a hudební soubor *Amare čhavore*. V centru je dětem poskytnuta pomoc při studiu v rámci doučování, mohou také využívat počítače. Každoročně také pořádají ve spolupráci s Policií ČR letní dětské tábory (<http://www.srnm.cz/index.htm>, [cit. 15. 2. 2012]).

V roce 2011 olomoucká pobočka Společenství Romů na Moravě za podpory oddělení prevence kriminality krajského úřadu uskutečnila mnoho akcí, uvedme např.: vystoupení tanečního souboru *Ternore* při příležitosti Dne Romů, na festivalu

Romani Gili, na oslavě Dne Evropy atd. Dalšími akcemi byly i letní tábory pro děti (Somsiová in Romano hangos, 2011, č. 13).

Nová škola

Nová škola je obecně prospěšná společnost, nevládní nezisková organizace, která od roku 1996 podporuje vzdělávání menšin, především Romů, dospělých i dětí po celé republice.

Posláním této organizace je:

- vytváření podmínek pro rovné příležitosti prostřednictvím jejich projektů, školení, seminářů a konferencí
- vytváření a prosazování postupů ve vzdělávání, které posilují občanskou a multikulturní společnost
- cílem je také podporovat úspěšné zařazení dětí ze znevýhodněného prostředí do školského systému, zvyšovat sebevědomí romských dětí ve vztahu ke vzdělávání a uplatnění se ve společnosti, posílení počtu romských dětí přecházejících na střední školy a další.

Nová škola, o. p. s. se od svého vzniku v roce 1996 podílela na uvádění romských asistentů pedagoga do českého vzdělávacího systému.

„Nová škola se vyznačuje velmi záslužným přístupem k rozvíjení metod mezi romskými pedagogickými asistenty.“ (Balvín, 2007, s. 60)

Vybírali, školili a zaměstnávali vůbec první romské pedagogické asistenty a doporučovali je do škol, které o ně v rámci inkluzivního vzdělávání projevíly zájem. Nová škola spolu s neziskovou organizací Společenství Romů na Moravě byla jakýmsi prostředníkem, který poskytoval školám mzdové prostředky pro romské pedagogické asistenty až do roku 1998, kdy byly na tuto pozici poprvé vyčleněny prostředky ze státního rozpočtu (Kaleja, 2011).

Kurzy, které byly pořádány touto organizací během roku 2011, jsou např.: Začínáme s asistentem pedagoga a Jak vytvořit ve škole Tandem. Jde tedy o akreditovanou instituci, která provádí vzdělávací programy.

Mezi některé aktivní projekty, které často běží díky obětavé práci dobrovolníků, patří:

- Rodav me miro drom (Hledám si svojí cestu), který je zaměřený k vyrovnávání šancí romských žáků a žákyň při volbě povolání a přechodu na SŠ a jejich udržení se na SŠ; je realizován formou práce se skupinou např. školní kolektiv, tak formou individuální podpory prostřednictvím terénních, informačních a motivačních aktivit; jde o individuální podporu studentů při studiu na SŠ
- Romano suno (Romský sen) je literární a výtvarnou soutěží pro děti základních škol a dětských domovů ze všech koutů České republiky; cílem projektu je dát příležitost romským dětem, které ještě umí romsky uplatnit tuto dovednost veřejně a popsat svět kolem sebe
- Rozlety je program, který nabízí žákům výuku, kde se věnují českému jazyku, anglickému jazyku a matematice, v devátém ročníku přípravě na přijímací zkoušky, cílem programu je snížit znevýhodnění dětí ve školách formou doučování, usilují o to, aby děti nejen absolvovaly základní školu, ale také úspěšně přešly na střední školy a získaly středoškolské vzdělání
(http://www.novaskola.org/pilot/?page_id=102, [cit. 15. 2. 2012]).

Dalšími organizacemi jsou např.: Step by Step ČR, o. s., Nadace Open Society Fund Praha, Člověk v tísni, o.p.s. a mnohé další.

4 Výchova a vzdělávání romských žáků

„Etnický původ romského žáka s sebou nese odlišnou sociokulturní specifikaci. Odlišné sociokulturní prostředí se vyznačuje odlišnými normami, vzory chování, způsoby komunikace, které mohou způsobovat sociokulturní handicap.“ (Kaleja, 2010, s. 18)

„Kvalifikované odhady uvádí (žádná statistika neexistuje), že segregace romských žáků na základních školách v některých oblastech dosahuje neuvěřitelných 85 až 90 %. Vzájemná neznalost dětí různé etnicity (české a romské) pokračuje potom i v dospělosti a vede k předsudkům, neopodstatněným obavám ze vzájemné komunikace a spolupráce a k dalšímu prohlubování bariér mezi oběma etniky.“ (<http://www.srnm.cz/cz/volnocas.htm>, [cit. 8. 2. 2012])

Výchova romských dětí v rodinách nebývá zpravidla dobrou přípravou pro školní vzdělávání. Děti mnohdy nezískávají zkušenosti s pastelkami, omalovánkami či dětskými knížkami jako jiné děti.

„Nezájem o výchovně vzdělávací proces a o školu souvisí zejména se vzory, které žák získal v rodinném prostředí, u rodičů, sourozenců.“ (Kaleja, 2010, s. 21)

Mateřské školy stále navštěvuje nedostatečný počet romských dětí, v důsledku toho nejsou děti připraveny na školní docházku, což mívá za následek jejich neúspěšnost ve škole. Co považujeme za dobré v přípravě dětí na budoucí docházku do školy, jsou přípravné třídy, které jsou určeny dětem předškolního věku ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

„Součástí předškolního vzdělávání jsou ovšem přípravné třídy, u nichž je prokázáno, že výrazně zvyšují úspěšnost romských dětí v dalším vzdělávacím procesu.“ (Balvín, 2007, s. 20)

Všechny děti, nejenom romské, je potřeba motivovat pro vyučování. U romských dětí Balvín (2007) zmiňuje jako nejlepší metody ty, které využívají přirozeného talentu romských dětí (pomocí hudby, tance, pohybu či dramatické výchovy).

Romové jsou dnes nedílnou součástí multikulturní výchovy. Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, a náboženských skupin žít spolu, respektovat se a spolupracovat. Důležitá je výchova všech dětí k toleranci a odbourávání vzájemných předsudků.

My se v rámci této práce nebudeme podrobně zabývat vzděláváním nebo alternativními přístupy ve vzdělávání Romů, protože je to velmi obsáhlé téma a není primárním cílem této práce. Ve stručnosti však uvedeme, jaké volnočasové aktivity mohou nabízet školy svým žákům a zaměříme se blíže na přípravu pedagogů a asistentů učitele, protože pro úspěšné vzdělávání romských žáků je nejdůležitějším činitelem učitel, který své žáky a jejich rodinné prostředí zná, dovede volit vhodné přístupy ve výchově a vzdělávání a dokáže vytvářet ve škole příznivou atmosféru pro všechny své žáky.

Školy svým studentům nabízejí např.: návštěvy historických, kulturních památek, lyžařské výcviky, cyklistické výlety, plesy, školy v přírodě, mezitřídní a mezi školní soutěže a další. Dále navíc téměř každá škola nabízí svým žákům zájmové kroužky, v nichž žáci rozvíjejí svůj talent a nadání v oblasti hudby, tance, malování nebo ve sportovních aktivitách.

Úspěchy žáků v těchto zájmových aktivitách mají pozitivní dopad na jejich celkový náhled na školu, protože škola jim nabízí něco, co je baví, v čem jsou dobří, a také to, kvůli čemu rádi chodí do školy. V rámci škol jsou zřízena speciální zařízení určená pro trávení volného času pro žáky, máme tím na mysli školní družiny a školní kluby. Ne ale všechny aktivity, které škola zprostředkovává svým žákům, jsou zadarmo.

4.1 Příprava pedagogů na výuku romských žáků

Odborníci na Katedře speciální pedagogiky UK v Praze se intenzivně zabývají romskou problematikou již od roku 1990, učí se zde základy romistiky (studenti získávají informace z oblastí, jakými jsou: historie Romů, etnické charakteristiky, jazyk, romská kultura, a z oblasti výchovy a vzdělávání romského dítěte) a romský jazyk. Cílem kurzů je výchova budoucích pedagogů k toleranci a

respektování odlišných kultur, také informovat budoucí učitele o kulturních, společenských a duchovních odlišnostech romského etnika, dále studium romské historie, romského jazyka a etnografie, a v neposlední řadě zvyšování a zkvalitňování vzdělání romské populace prostřednictvím lepší připravenosti učitelů pro výuku romských žáků (Šotolová, 2011).

„Na začátku 90. let vznikla potřeba, aby se učitelé romských dětí začali scházet v zájmu řešení problémů, které vyplývaly z nedostatku informací o romské kultuře, o metodách výuky romských žáků, o možnostech, vyplývajících z demokratické změny ve společnosti.“ (Balvín, 2004, s. 26)

Tato potřeba byla v roce 1992 vyslyšena, když doc. Ph.Dr. Jiří Vomáčka, CSc., tehdejší prorektor Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, založil Ústav pro studium romské kultury a vytvořil Hnutí spolupracujících škol Romů, jako jeho součást na Univerzitě. Hnutí bylo vytvořeno jako nejenom dobrovolné sdružení učitelů a vychovatelů romských žáků, ale i odborníků, kteří se zabývají zkoumáním romské kultury, historie, jazyka. Hnutí spolupracujících škol Romů se hned od svého počátku zaměřovalo na hledání nových metod při výuce romských žáků a také metod, které by přispěly k překonání autoritativního a asimilačního přístupu k romským žákům v českých školách (Balvín, 2004).

Co by mělo být obsahem vzdělávání a vzdělání učitele, který se zaměřuje na výuku romského žáka? Balvín (2004) obsah rozděluje do oblasti poznatků, dovedností, hodnot a vlastností. Do oblasti poznatků zařazuje to, že učitel musí mít poznatky o různých kulturách, tedy i o kultuře romské a měl by vědět, jak spolu tyto kultury mohou komunikovat a navzájem se obohacovat. Do oblasti hodnot zahrnuje jeden z nejdůležitějších faktorů a tím je, aby učitel měl pozitivní vztah k žákovi.

Kaleja (2011) vymezil potřebné kompetence pro učitele romských žáků. Do těchto kompetencí zahrnul: znalost učitele etnika, učitel by měl znát základy jazyka minoritní společnosti (tím alespoň pochopí lingvistické obtíže romských žáků), měl by být ochoten ve vyučování vyzdvihnout romskou kulturu a informovat spolužáky o historii Romů, o jejich kultuře, jazyku, učitel by měl být spravedlivý ke všem stejně, učitel by měl s konfliktními žáky komunikovat mimo třídu, řešit konflikt okamžitě, hovořit otevřeně, jasně a v klidu, důležitá je také učitelova citlivá komunikace s rodiči.

V posledních letech vysoké školy, především pedagogické, filozofické a sociálně zaměřené fakulty, nabízejí studentům předměty, jako jsou: základy romského jazyka, romistiku a romologii, což je disciplína věnující se historii a kultuře Romů (Kaleja, 2010).

Neziskové organizace, které podporují vzdělávání menšin, v našem případě vzdělávání Romů, se snaží segregaci romských žáků zabránit a to i tím, že se částečně podílejí na financování a vzdělávání romských pedagogických asistentů.

4.2 Asistent pedagoga

Zlomovým momentem ve vzdělávání Romů u nás bylo přijetí Usnesení vlády ČR č. 686 z 29. 10. 1998, protože na základě tohoto usnesení bylo možné, kromě jiného, zaměstnávat na školách romské pedagogické asistenty. Romům byla dána možnost sami se zapojit do pomoci při překonávání komunikačních, adaptačních a dalších jiných překážek během školní docházky romských dětí (Šotolová, 2011).

Myšlenku zaměstnávat na školách romské pedagogické asistenty začala v České republice prosazovat Mgr. Helena Balabánová, ředitelka soukromé základní školy Přemysla Pittra. Romský pedagogický asistent začal pracovat ve škole Přemysla Pittra v Ostravě již v roce 1993. V letech 1997 a 1998 se romští pedagogičtí asistenti stali státními zaměstnanci a jejich plat je hrazen MŠMT ČR. Čím a jak mohou asistenti pomoci? Dalo by se říct, že jsou jakýmsi tlumočnickem, někým komu děti mohou důvěřovat. Anna Gorniaková (2001) udává příklady, v kterých oblastech je pedagogický asistent právě důležitý. Pro dítě je tedy důležitý z hlediska jistoty a bezpečí, protože romské dítě, které přichází do české školy, se ocitá v těžké situaci, setkává se zde poprvé (většina z romských dětí nenavštěvují mateřské školy a nízkoprahová centra či jiná dětská centra, protože jsou určena pro děti, které chodí do školy) s odlišnými pravidly, jídlem, jazykem a lidmi (hodní, milí pedagogové).

Dobrý a vnímavý asistent může učiteli pomoci udržet ve třídě příznivou atmosféru, také pomáhá žákovi při komunikaci a adaptaci na školní prostředí,

spolupracuje s učiteli při výuce, komunikuje s rodiči žáků, organizuje volnočasové aktivity- většina asistentů je zapojena do zájmové činnosti školy, kontroluje přípravu dětí na vyučování a spolu s učitelem sestavuje individuální vzdělávací plán pro dítě. Důležitá je spolupráce asistenta s rodiči žáků, pokud sami romští rodiče pochopí, že ve škole nejsou děti zbytečně a vše, co se naučí, je potřebné pro jejich budoucí život, budou děti pozitivně motivovat k docházce do školy a je možné, že jim sami začnou s přípravou do školy pomáhat.

Děti, které nejsou ve škole příliš úspěšné, jsou často neochotni samostatně pracovat a mají problém se zapojováním do výukového procesu. Takovýmto dětem je potřeba se věnovat individuálně a to není dle Gorniakové (2001) pro jednoho pedagoga snadné.

Asistent by tedy měl znát, alespoň v malé míře romský jazyk. Podmínky, za kterých může být na škole ustanovena funkce asistenta učitele, najdeme v ustanovení týkajícího se asistentů učitelů; v zákoně č.561/2004 Sb., o předškolním základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

V současnosti existuje řada institucí, organizací, které poskytují akreditovaný vzdělávací kurz pedagogického minima pro asistenty pedagoga (Kaleja, 2011).

V souvislosti s výše uvedenými informacemi o pedagogickém asistentovi, bychom také rádi připomněli nevládní organizace, které podporují vzdělávání menšin. O jedné bylo více zmíněno již v rámci této práce, a tou je Nová škola (viz kapitola 3. 3. 2.), další takovou organizací je i Step by Step ČR o. s., aj.

Přítomnost romských asistentů ve školách, jak plyne z výše uvedeného, je velmi důležitá.

5 Romské děti, mládí a volný čas

5.1 Volný čas a výchova

Volný čas představuje pro každého důležitou součást života, a jinak tomu není ani u Romů. Můžeme říci, že u nich představuje velmi významnou část života. Volný čas hraje stále významnější úlohu v životě a výchově mladé generace a dospělých.

Volný čas může být chápán jako kvalitativně odlišná část času vzhledem k ostatním aktivitám člověka. Nebo můžeme říci, že jde o hodiny a minuty, které člověk využívá k aktivitám dle svého přání. Definice volného času je spousta. Jednotná definice neexistuje, ale téměř každá definice v sobě zahrnuje něco z jiné definice. Podstatou podle nás je, že člověk volný čas využívá sám pro sebe a během něho dělá to, co ho baví, co ho uspokojuje, z čeho má radost. Pojem volný čas v sobě zahrnuje možnost volby jedince. Účast ve volnočasových aktivitách by měla být dobrovolná, aby přinášela zúčastněným kladné emoce a přispívala k jejich seberealizaci.

Zájmovou činností v rámci škol i po vyučování mohou děti rozvíjet své nadání a vlohy.

V rámci volnočasových aktivit se u dětí rozvíjejí schopnosti, dovednosti, talent, neúspěch ve škole bývá často vykompenzován právě aktivitou, pro kterou se děti nadchnou, co je zajímá, baví. Skrze volnočasové aktivity lze také snadněji navazovat vztahy mezi a s klienty v zařízeních.

Rozdíl mezi volným časem dětí a dospělých je v tom, že děti mají více volného času než dospělí, dále se liší obsahem i mírou záměrného ovlivňování. Výchovnými činiteli ovlivňujícími čas dětí jsou především rodiče, učitelé a vychovatelé.

„Vliv má rovněž realizace volného času uvnitř rodiny, podmíněná zejména způsobem jejího života, postojů a výchovnou praxí rodičů vzhledem k dětem nebo časovými a hmotnými předpoklady vytvářenými pro volnočasovou činnost.“
(Hofbauer, 2004, s. 57)

Je dobré děti a mládež upozorňovat na možnosti nabízené volným časem, vychovávat je k využívání volného času a během něho je i vychovávat.

„Výchova ve volném čase se týká všech věkových kategorií, všech sociálních vrstev.“ (Knotová in Balvín, 1997, s. 40)

Cílem výchovy je nejen vybavovat děti vědomostmi, postoji a dovednostmi, ale také schopnostmi odolávat nástrahám, které jim společnost připravuje. Cílem výchovy během volného času je také naučit děti, mladistvé či dospělé jedince dobře a kvalitně využívat svůj volný čas. Cílem výchovy není pouze bezprostřední vyplnění volného času u dětí, mládeže.

Kaleja (2011) říká, že Romové mají oproti většinové společnosti spoustu času, protože nepracují a děti nenavštěvují žádné umělecké, jazykové, výtvarné či jiné kroužky. Rodiče romských dětí se moc nestarají o to, jak jejich děti tráví volný čas, romské děti svůj volný čas tráví velmi svobodně.

Práce s romskými dětmi a mládeží je specifická činnost, v mnohém odlišná od práce s neromskými dětmi. Romské děti nebývají zvyklé na organizované volnočasové činnosti, svůj volný čas tráví většinou na ulici. Volný čas romských dětí je tedy naplněn činnostmi, které je baví a hlavně, které jim jdou lehce, u kterých není vyžadována vytrvalost a soustavný trénink. Rády zpívají, naslouchají hudbě, hrají na hudební nástroje, ale málokdo má vůli naučit se noty či vytrvale trénovat. A v neposlední řadě nedílnou součástí života v dnešní době jsou média. Ať už mobilní telefony, přehrávače, počítače. Počítač s přístupem na internet je dnes téměř ve všech zařízeních pro děti a mládež a na něm také tráví děti a mladiství nejvíce svého času.

V České republice jsou centra a kluby pro romské děti a mládež různorodé, liší se nejenom nabídkou programů, zkušenostmi, ale i stupněm profesionalizace. Aby klub či centrum bylo úspěšné, je zapotřebí, aby si dokázal získat i důvěru rodin dětí. Měly by tedy dělat i nějaké aktivity pro dospělé. Činnost ve většině center je často zajišťována dobrovolníky. Některé kluby jsou vedeny neromskými příslušníky. Ty bývají dobře vedeny po formálních stránkách, ale často zde bývá ztížen přístup do romských komunit. Jiné kluby jsou zase provozovány jen romskými organizacemi. Jejich výhodou je právě to přirozené místo uvnitř romské

komunity, ale jak již bylo řečeno, mívají problémy s formálními stránkami vedení organizace. Mezi oběma typy jsou však stále častěji organizace, jako například brněnský Drom, R-mosty a jiné, které jsou odborně zdatné, dobře vybavené a svým působením mění atmosféru v oblastech, kde mladí Romové žijí (Goral, 2003).

Existence center pro děti a mládež, poskytující kromě dalších služeb, volnočasové aktivity pro děti a mládež, je důležitá už nejen proto, že se vytváří podmínky pro zájmovou činnost pro mladistvé, ale také proto, že se tím vytváří podmínky pro aktivní zapojení problémové mládeže (mládež má prostor, kde může smysluplně trávit volný čas a nemusí se potulovat po ulicích).

Města mají širší nabídku volnočasových aktivit než venkov, ale i přesto se tyto aktivity, především z finančních důvodů, stávají pro některé cílové skupiny nedostupné, což může následně vést k rozvoji sociálně nežádoucích jevů (Filípková, 2009).

Dnes máme širokou nabídku volnočasových aktivit, ale převážná část těchto aktivit se musí platit, výjimkou bývají, námi již zmiňovaná, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

5.2 Vybraná střediska poskytující volnočasové aktivity

Šotolová (2011) uvádí, že na základě dlouhodobých pozitivních zkušeností je vidět, jak je stále potřeba podporovat střediska volného času a další zařízení tomu podobná v jejich činnosti s romskými dětmi a mládeží.

„Tam, kde se to podařilo, je dosahováno výsledků, jež mohou být velmi inspirující pro ostatní.“ (Šotolová, 2011, s. 57)

Drom

Príspevková organizace, která vznikla v roce 2001. Zřizovatelem organizace je Statutární město Brno.

Drom zahrnuje činnosti v oblasti sociálních služeb v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež, terénní programy, dále vzdělávání a poskytování

informací souvisejících s problematikou sociálního vyloučení a uplatnění na trhu práce, a v neposlední řadě pořádají kulturní a společenské akce pro všechny věkové kategorie.

Nyní se zaměříme na nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v rámci Dromu:

- prostřednictvím sociálních služeb se zde snaží o podporu dětí a mládeže z Brna, které jsou ohroženy sociálním vyloučením, čímž usilují o zlepšování jejich životní situace
- zařízení je určeno pro děti a mládež ve věku 6-20 let, které se nacházejí v nepříznivé sociální situaci (děti dlouhodobě nezaměstnaných rodičů, děti z nestabilních rodin, děti, které mají problémy ve škole, s vrstevníky, mají omezené možnosti trávení volného času - např. nedostatek finančních prostředků, nebo omezená nabídka v lokalitě a další)
- je rozdělen na klubovnu pro děti od 6-11let a klub Brána pro mládež od 12-20 let
- sociální služby zahrnují: kontaktní práce, informační servis, poradenství, podporu v obtížích, zprostředkování dalších služeb, kontakt s institucemi ve prospěch mladých lidí
- v klubu a klubovně poskytují volnočasové aktivity (kroužky taneční, hudební, počítačový, výtvarný, keramický a o prázdninách pořádají příměstský tábor), preventivní programy (promítání filmů, besedy na téma sexualita, záškoláctví, drogy) a také poskytují doučování spolu s výukovými programy
- všechny služby jsou poskytovány zdarma, bez nutné registrace návštěvníků (tedy anonymně)
- každoročně pořádají přehlídku dětských tanečních a hudebních souborů či jednotlivců (Husovický skřivánek, oslavu k Mezinárodnímu dni Romů a Mezinárodnímu dni dětí, organizují návštěvy různých kulturních či sportovních akcí (<http://www.drom.cz/>, [cit. 16. 2. 2012])).

V létě v roce 2011 pracovnice Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Dromu připravily týdenní program v rámci příměstského tábora, během něhož

účastníci museli plnit úkoly, aby mohli na závěr najít a získat poklad (Krchňavá, Kánská in Romano hangos, 2011, č. 13).

Středisko Don Bosco Ostrava

Toto Středisko vychází z pedagogiky a výchovy zakladatele Selesianů, italského kněze Giovanni Melchiorre Bosca (1815- 1888). Svoji výchovu nazýval preventivním systémem a skládala se ze 3 pilířů: rozum, laskavost a náboženství. Don Bosco byl přesvědčen, že vychovatelská činnost má vycházet ze vztahu k Bohu. Bosco se věnoval opuštěným chlapcům. Jeho pokračovatelé na jeho práci navázali. I toto Středisko v Ostravě zprvu navštěvovali pouze chlapci, postupem času byla ve středisku vytvořena zájmová činnost i pro dívky. Středisko pracuje systematicky od roku 1990.

„Posláním střediska je výchova a vzdělávání převážně romských dětí a mládeže z Ostravy, která je založena na křesťanských principech, s cílem připravit je na život ve společnosti.“ (<http://ostrava.sdb.cz/poslani/>, [cit. 14. 3. 2012])

Středisko navštěvují převážně romské děti ve věku 4 – 18 let. Středisko organizuje volnočasové programy, vzdělávací programy, sociálně-výchovné a pastorační programy. Volnočasové aktivity dětem a mládeži nabízí „oratoř“ (takto označoval Don Bosco prostory, kde se scházel se svými svěřenci). Zde probíhají mj. kroužky. V jiných organizacích je tento prostor nazván klub. Zajímavými kroužky, které v jiných než křesťanských organizacích neprobíhají, jsou kroužek Schola- jedná se o pěvecký soubor, kde děti zpívají převážně duchovní písně, a výuku náboženství. Spolu s tím souvisí i to, že pro děti, které Středisko navštěvují, je pořádána každý čtvrtek mše sv. Ve Středisku vznikly 4 romské kapely.

V rámci vzdělávacích programů mají děti možnost využívat doučování. Středisko dělá o letních prázdninách tábory pro děti, jak pro ty, které středisko navštěvují, tak pro ty, které Středisko nenavštěvují, ale musí mít vztah k Donu Boscovi a Selesianům, protože tábory jsou křesťansky zaměřené. Dále Středisko nabízí prázdninová soustředění fotbalu a stolního tenisu. V zimě jsou pro uživatele pořádány lyžařské kurzy.

Spolupráce s rodiči je pro Středisko velice důležitá a nezbytná. Středisko navštěvují dokonce i ti, kteří sem chodili na počátku jeho vzniku a nyní mají už vlastní rodiny (Šotolová, 2011).

I zde jsou poskytované služby založeny na práci dobrovolníků. Středisko Don Bosco v Ostravě není jediným selesíanským střediskem v ČR, které pracuje s romskými dětmi a mládeží.

Důležitou úlohu při výchově ve volném čase plní pedagog/vychovatel.

5.3 Pedagog/ vychovatel volnočasových aktivit

„Nerozumnost odvážných - toť právě moudrost žití.“ (Maxim Gorkij)

Úvodem bychom chtěli říci, že při práci s dětmi je důležité, aby pedagog měl k dětem pozitivní vztah, nadšení z práce s nimi, schopnost empatie a dále vlastnosti jako jsou komunikativnost, nekonfliktnost, nápaditost, tvořivost. Měl by být jakýmsi prostředkem k seberealizaci druhého člověka. Vnitřním motorem vychovatele by měl být tzv. vychovatelský étos.

„Étos vychovatele, pedagoga, učitele je určujícím projevem mravní kultury jeho osobnosti, tj. úrovně mravních hodnot, které tato osobnost vyznává, s nimiž se niterně ztotožňuje a jimiž se řídí při svém rozhodování a volbě v různých životních a pracovních situacích, je zaměřen na pozitivní ovlivňování a výchovu dětí a mládeže.“ (Balvín, 1997, s. 14)

Profesní příprava vychovatelů nebo pedagogů volného času může probíhat několika způsoby: v rámci studia střední pedagogické školy, vyšší odborné školy s příslušným zaměřením, vysokoškolským studiem či doplňujícím pedagogickým studiem. Dnes již existuje, stále poměrně málo, na vysokých školách obor vychovatelství a pedagogika volného času.

Vychovatelská práce je velmi náročná ale potřebná, proto i zde je důležité, aby vychovatel měl teoretické vědomosti o dětech, které vychovává a vzdělává, měl by tedy znát hodnoty a kulturu cílové skupiny. Tuto práci by měli vykonávat odborníci, poslední dobou se prosazuje, aby v centrech pracovali i samotní Romové,

kteří napomáhají, aby činnost center vycházela vstříc potřebám romské komunity. Dnes je řada z nich odborníky a pro děti se stávají vzorem.

Romské děti vyžadují zvláštní péči vzhledem k odlišnému sociálnímu a kulturnímu postavení jejich komunity.

Člověk, který chce pracovat s romskými dětmi, by měl mít přirozenou autoritu, měl by jít dětem příkladem, být dostatečně tolerantní a mít velkou dávku empatie.

Proto, aby výchova byla úspěšná, je důležitý pozitivní vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným. Vychovatel se často dostává do mnoha rolí, bývá v roli přítele, rádce, zástupce rodičů apod.

Nyní uvádíme pár rad, jak efektivně komunikovat s dospělými Romy:

- vnímat mimoslovní komunikaci a umět dávat informace i řečí těla
- nekritizovat negativně před velkým kolektivem
- nebát se blízkosti, dotyku
- mluvit jasně, věcně, stručně, konkrétně
- respektovat hodnotový systém romského etnika (rodina, role v rodině, potřeba konkrétnosti...),

s dětmi:

- dítě seznámit s prostředím, ostatními dětmi, řádem
- stanovit společná pravidla
- okamžitě chválit či trestat
- zapojit rodiče (udělat pro rodiče nějaké vystoupení, besídku)
- vymýšlet i rušné a hlasité hry (Šišková in Goral, 2003).

Pedagog, který pracuje s dětmi ve volném čase, si stanovuje obsah výchovy na základě cílů a podmínek, za kterých výchovný proces probíhá. Zajímá se o reálná přání a potřeby dětí, rozvíjí a ovlivňuje zájmy dětí. Vždy by měl vycházet ze stanovených výchovných cílů (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003).

Cílevědomá výchova v rámci volnočasových aktivit dětí nejenom obohacuje o nové vědomosti, dovednosti, ale udává dětem a mládeži životní směr a náplň. Většina center funguje tak, aby se v nich děti nenudily, je zde pro ně připravený pestrý program-kroužky, společné akce a další.

5.4 Dobrovolník

„Všude tam, kde je člověk, je místo pro dobrý čin.“ (L. A. Seneca)

Dobrovolnictví se řídí dle zákona č. 198/2002 Sb. Za dobrovolníka je považován ten, kdo se ze své vůle rozhodne věnovat čas, znalosti a zkušenosti těm, kteří to potřebují bez nároku na finanční odměnu. Dobrovolníkem se může stát kdokoli, bez závislosti na profesním vzdělání.

Zapojením a vytvořením prostoru pro činnost dobrovolníků dává organizace najevo svou otevřenost vůči svému okolí. Důležitou roli hraje koordinátor dobrovolníků, který tedy nejenom dělá nábory dobrovolníků, ale je osobou se kterou dobrovolníci mohou jednat, koho mohou oslovit při případném zájmu. Dobrovolníci by se měli cítit jako součást týmu, nedělají neúčinné, nezajímavé práce či práce, které nikdo jiný nechce dělat. Dobrovolníci by měli v každé organizaci projít školením.

V centrech pro děti a mládež dobrovolníci často vedou zájmové kroužky, hrají s dětmi hry, snaží se je smysluplně vést, doučují je nebo s nimi dělají domácí úkoly.

„Dobrovolnická práce je často zaměřena na děti a mládež. Dobrovolnictví může přispět k řešení problémů dnešní společnosti, jako je nezaměstnanost, chudoba, sociální vylučování znevýhodněných a zranitelných skupin.“

(Hofbauer, 2004, s. 159)

6 Nabídka volnočasových aktivit ve Žďáře nad Sázavou

6.1 Žďár nad Sázavou

Město Žďár nad Sázavou je město o rozloze 3 706 ha a s celkovým počtem obyvatel 22 344 (k 1. 1. 2011). Nachází se v kraji Vysočina uprostřed chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy na Českomoravské vrchovině, je zároveň okresním městem. Jedná se o obec s rozšířenou působností a pověřeným obecním úřadem (<http://www.zdarns.cz/>, [cit. 18. 2. 2012]).

Ve městě se nachází spousta kulturních a historických památek. Nejznámější památkou je poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Jde o jedinečnou architektonickou památku, která byla v roce 1994 zapsána do seznamu světového dědictví UNESCO. V souvislosti s výstavbou Žďárských strojírén a sléváren došlo v 50. letech k prudkému růstu počtu obyvatel. V hustotě osídlení jednotlivých částí města jsou velké rozdíly. Nej hustěji osídlenou částí je městská část Žďáru nad Sázavou 1 a třetí nej hustěji osídlená je městská část Žďár nad Sázavou 3. V této části bydlí nejvíce romských spoluobčanů a odtud také dochází nejvíce dětí do Denního centra pro děti a mládež.

Město nabízí mnoho kulturních a sportovních aktivit, ve městě se nachází 4 velká sportovní centra.

Jedním z nich je Dům dětí a mládeže, jehož zřizovatelem se stalo město Žďár nad Sázavou. Z toho důvodu také došlo ke změně názvu na Active středisko volného času. Jde o příspěvkovou organizaci, která v místě nabízí nejvíce volnočasových aktivit. V nabídce je mnoho kroužků různého zaměření-kroužky taneční a pohybové (street dance a moderní tance, aerobik, show dance, orientální břišní tanec, country tance a další), jazykové (výuka angličtiny, francouzštiny, ruštiny, španělštiny, tvůrčí psaní), hudební (výuka hry na varhany, klavír, flétnu, hudební kroužek, či výuka bubnování na etnické bubny), dále kroužky výtvarné a estetické, přírodovědné, technické (mimo výuky práce na počítačích či webových stránkách, jsou tu i kroužky jako plastičtí modeláři a letečtí modeláři-výroba, lepení letadlových modelů) a jiné sportovní kroužky. Jde o moderně vybavený sportovní areál, kde kromě výše uvedených kroužků nabízejí posilovnu, squashové kurty,

spinnig a sály na cvičení. Kromě tohoto všeho Active club pořádá letní tábory, zahraniční tábory a jiné. Také provozuje Klub pro děti a mládež - Depo nabízející volnočasové aktivity jako kulečnick, stolní fotbálek, šipky aj., který je určen především členům DDM a Depa. Roční klubová karta stojí 500 Kč.¹

Ve městě jsou dva plavecké bazény, zimní stadion, fotbalový stadion, tenisové kurty.

Tělovýchovná jednota Žďár nad Sázavou také nabízí mnoho sportovních aktivit. Zahrnuje několik oddílů jako např. jachting, cyklistiku, lyžování, plavání, šachy, tenis, turistiku, rychlobruslení, moderní gymnastiku a další. Každý z oddílů má svou internetovou stránku, kde se dočteme o soutěžích, kterých se závodníci účastnili, jak se na závodech umístili, kdo je jejich trenérem, kam jezdí na soustředění a samozřejmě všude jsou fotografie, ať už ze závodů nebo z tréninků.²

Za zmínku stojí také Základní umělecká škola Františka Drdly, jejímž zřizovatelem se rovněž stalo město Žďár nad Sázavou. Výuka je zde zaměřena na obor hudební, taneční, výtvarný a literárně dramatický.³

Ve Žďáře se také nachází Přístav vodních skautů Racek, což je dobrovolné, nezávislé a nepolitické sdružení dle zákona 83/90 Sb. sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů. Mezi jejich činnosti patří setkávání se každý týden v klubovně. Jezdí na výlety do jiných měst nebo do přírody, každé léto se účastní putovního vodáckého tábora a v neposlední řadě se účastní charitativních sbírek (Český den proti rakovině, Pomozte dětem).⁴

Na volnočasové aktivity je ve Žďáře také zaměřeno Rodinné centrum Srdíčko, které navštěvují maminky s dětmi předškolního věku, toto zařízení je od roku 2008 provozováno Kolpingovým dílem ČR, jež dále nabízí pro děti a mládež kroužky, sportovní a kulturní akce, výlety a letní tábory.⁵

¹ srov. *Active-středisko volného času, příspěvková organizace*. [online].[citováno 18. 2. 2012]. Dostupný z [www: http://www.ddmzdar.cz/](http://www.ddmzdar.cz/).

² srov. *TJ Žďár nad Sázavou*. [online].[citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z [www: http://www.tjzdar.cz/](http://www.tjzdar.cz/).

³ srov. *Základní umělecká škola Františka Drdly, Žďár nad Sázavou*. [online].[citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z [www: http://www.zuszdar.cz/](http://www.zuszdar.cz/).

⁴ srov. *Přístav vodních skautů Racek, Žďár nad Sázavou*. [online].[citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z [www: http://racek.skauting.cz/o-skautingu](http://racek.skauting.cz/o-skautingu).

⁵ srov. *Rodinné centrum Srdíčko*. [online].[citováno 22. 2 2012]. Dostupný z [www: http://www.kolping.cz/srdicko.aspx](http://www.kolping.cz/srdicko.aspx).

Ponorka je jedno ze zařízení Oblastní charity Žďár nad Sázavou a zahrnuje dva typy služeb: centrum prevence a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Z hlediska volnočasových aktivit je pro nás důležitější nízkoprahové zařízení, proto se o něm zmíníme blíže. Cílovou skupinou tohoto zařízení jsou děti a mládež ve věku od 13 do 20 let z lokality Žďár nad Sázavou. Zařízení poskytuje služby v rámci nízkoprahového klubu Ponorka a v rámci terénní sociální práce (street work). Nízkoprahovost, respekt, anonymita a mlčenlivost patří mezi zásady poskytovaných služeb. V klubu provozují pravidelné volnočasové aktivity (stolní fotbal, kulečnick, šipky- ty vznikají jako reakce na dlouhodobá přání uživatelů) a nepravidelné volnočasové aktivity (např. malování grafitů na legální stěně nebo práce s hlínou, výlety a další). V klubu není přesně stanovený program, každý si zde může vybrat činnost sám, případně se může zapojit do nějaké aktivity. Na rozdíl od předchozích zmíněných zařízení, zde často pracují dobrovolníci.⁶

Tento klub je velmi blízký jak cílovou skupinou, tak náplní práce Dennímu centru, kterým se budeme nyní zabývat.

6.2 Cíl průzkumu

Cílem průzkumu bude získat, co nejvíce informací o Denním centru pro děti a mládež ve Žďáře nad Sázavou, které navštěvují převážně romské děti a mládež. Zhodnotit dosavadní stav Denního centra a přínos programů. K průzkumu využijeme metody: strukturovaný rozhovor se zaměstnanci a s uživateli Denního centra, vlastní pozorování chodu Denního centra pro děti a mládež v provozní době a analýza získaných dokumentů o Denním centru.

⁶ srov. *Ponorka*. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. [online]. [citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.ponorka.ecn.cz/>.

6.3 Charakteristika denního centra pro děti a mládež ve Žďáře nad Sázavou

6.3.1 Historie Denního centra pro děti a mládež

Denní centrum začalo ve Žďáře nad Sázavou fungovat v září roku 1994. Bylo jednou ze služeb příspěvkové organizace Sociální služby města Žďár nad Sázavou. Úkolem centra bylo plnění cílů preventivně výchovného charakteru u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, tedy zabavit děti vhodnou činností v jejich volném čase. Centrum se nacházelo v ulici Brodské 33 (Žďár nad Sázavou 3) v Ubytovně pro bezdomovce. Základní vybavení bylo pořízeno z příspěvku Městského úřadu města Žďár nad Sázavou. Vzhledem k tomu, že centrum navštěvovalo průměrně 30 dětí, prostory v centru byly značně nevyhovující, protože se tu nacházela pouze jedna místnost a kancelář. Ještě téhož roku v listopadu se zařízení přesunulo do budovy Stacionáře pro mládež na ulici Veselská 32. Stacionář pro mládež byl jednou z dalších Sociálních služeb města Žďár nad Sázavou. Zde již bylo vyhrazeno více prostoru, centrum získalo celé patro této budovy. Byly zde zařízeny tři velké místnosti, příslušenství a o rok později také posilovna. Sám vedoucí p. Vladislav Juračka se zabýval posilováním, a tak asi také proto zařízení navštěvovali spíše chlapci. V roce 1995 v létě se konal 1. týdenní letní tábor. Vše bylo sponzorováno z fondu města Žďár nad Sázavou. V dubnu v roce 1998 se musel Stacionář z budovy vystěhovat a na základě toho i Denní centrum ztratilo své působiště. Prostory, které byly Dennímu centru nabídnuty městem, byly opět značně nevyhovující. Jednalo se o bývalé šatny fotbalistů při 2. Základní škole. Pro činnost Denní centrum využívalo ještě prostory Klubu důchodců, knihovnu v Domově klidného stáří a tělocvičnu na 3. Základní škole. V Denním centru nebyl přítomen žádný kvalifikovaný pedagog na doučování, či psaní domácích úkolů. Byl zde přesně stanoven čas, kdy si děti mohly napsat domácí úkol. V březnu v roce 2000 bylo Denní centrum přemístěno do Okružní ulice, do budovy bývalých jeslí (dle rozhovoru s M. Mertlíkovou, bývalou vedoucí Denního centra pro děti a mládež, Žďár nad Sázavou; 20. 1. 2012). Zde je centrum doposud.

6.3.2 Postavení Denního centra

Denní centrum pro děti a mládež spadá pod Sociální služby města Žďár nad Sázavou, jeho zřizovatelem je Město Žďár nad Sázavou. Statutárním orgánem této příspěvkové organizace je ředitel, kterého jmenuje a odvolává rada města. Ředitelem je Ing. E. Štěpničková. Ředitel je tedy vedoucím organizace, řídí se obecně závaznými předpisy, nařízeními a pokyny zřizovatele, a je oprávněn organizaci zastupovat ve všech záležitostech, které se jí týkají. Příspěvková organizace dostala od zřizovatele movitý a nemovitý majetek, který je vlastnictvím zřizovatele (materiál pro vnitřní potřebu).

Centrum se nachází v ulici Okružní 1, v městské části Žďár nad Sázavou 3, kde se nachází sociální byty, které jsou z větší části obývány romskými spoluobčany. Je to jediné centrum, které se v této městské části nachází. Nachází se zde dvě mateřské školy a dvě základní školy (2. ZŠ, 3. ZŠ). Většina dětí z Denního centra navštěvuje 3. Základní školu, která zřizuje přípravné ročníky, a také třídy pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

6.3.3 Úloha Denního centra

Denní centrum pro děti a mládež je zaměřeno na děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, především pro romské děti. Denní centrum je volnočasové zařízení pro děti od 6 let, podmínkou je školní docházka, nyní povolují návštěvu i dětem, které navštěvují přípravný ročník, ovšem jen na kratší dobu.

Posláním a cílem centra je využití volného času dětí a mládeže pomocí zájmových, vzdělávacích a poradenských aktivit, které vedou ke snížení rizika sociálně negativních jevů. Denní centrum nabízí výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a základní poradenství (materiál pro vnitřní potřebu).

Cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 20 let, vyrůstajících v problémových, sociálně znevýhodněných rodinách. Kapacita Denního centra je 30 osob. Za rok 2011 centrum průměrně navštívilo 28 klientů denně.

Jak je uvedeno ve všech informačních letáčcích, které Denní centrum nabízí, centrum pracuje na základě 4 principů: individuální přístup, vzájemná komunikace, jasná pravidla a bezpečí.

Denní centrum je primárně určeno pro děti z lokalit Žďár nad Sázavou 1 a Žďár nad Sázavou 3. Docházka do denního centra je dobrovolná, všechny služby jsou poskytovány zcela zdarma, pouze v případech, kdy má proběhnout aktivita, která vyžaduje individuální materiálové náklady, je od klientů vybírán finanční příspěvek - např. když děti jedou do zoo, přispějí si 40 Kč na cestu, vstup mají zaplacený, nebo v případě kroužku vaření si hradí potraviny. Jedná se o denní službu, to znamená, že Denní centrum nezajišťuje svým klientům stravu a ubytování. Centrum je jediné místo ve Žďáře nad Sázavou, kde romské děti a mladiství tráví smysluplně svůj volný čas, a kam mohou bezplatně docházet na zájmové kroužky.

6.3.4 Finanční zdroje Denního centra

Denní centrum hospodaří s peněžními prostředky získanými vlastní činností, s peněžními prostředky přijatými z rozpočtu zřizovatele, s peněžními dary od fyzických a právnických osob a s prostředky přijatými z jiných zdrojů, v současné době především z Evropského sociálního fondu. Nyní jsou financování z projektu s názvem Podpora vybraných sociálních služeb na území kraje Vysočina, program se nazývá Operační program lidských zdrojů a zaměstnanost, projekt je realizován od 1. 7. 2009 do 31. 3. 2013.

Jak mi vedení sdělilo, tím, že jsou příspěvkovou organizací, nemusí mít strach, co s nimi bude, až jim skončí dotace z tohoto programu EU.

6.3.5 Personální zabezpečení

V Denním centru pracuje 5 zaměstnanců. Vedoucím je od tohoto roku 2012 Mgr. Igor Krhovský, který osobně zabezpečuje terénní službu a je vedoucím ambulantní služby. Jeho úvazek v terénu je 0,2 a v ambulantní službě 0,6. Dále pedagog na 0,5 úvazku, který má na starosti vzdělávací činnosti- doučování, psaní

úkolů s dětmi a 2 sociální pracovníci. Jeden pracuje na 0,6 úvazku a druhý na 1,0 úvazku a provozní pracovník na úklid s úvazkem 0,3.

Všichni odborní pracovníci jsou vysokoškolsky vzdělaní, a každoročně absolvují kurzy týkající se jejich zaměstnání. Zároveň všichni pracovníci mají stanovenou dobu, kterou musí věnovat svému vzdělávání, tj. ze zákona 24 hodin ročně. V roce 2011 pracovníci absolvovali kurzy: Úvod do problematiky prevence stresu a syndromu vyhoření (to bylo primárně určeno pro sociální pracovníky), Jak získat a udržet autoritu, Poskytování 1. pomoci (povinně pro všechny), Individuální plánování v sociálních službách aj.

Zaměstnanci Denního centra mají 2x- 3x ročně supervize s psychologem.

Sociální služby města Žďár nad Sázavou zaměstnávají pro Denní centrum také externí pracovníky na dohodu, a to na vedení jednotlivých kroužků, většinou na 2 hodiny týdně, maximálně 300 hodin ročně.

V Denním centru dříve pracovali i dobrovolníci. Když jsem já sem nastupovala jako vedoucí kroužku tance, byla jsem dobrovolníkem (před 8 lety). Nábor dobrovolníků dělala a stále dělá koordinátorka dobrovolníků pro Žďár nad Sázavou Mgr. Michaela Mahlová, která pracuje v dobrovolnickém centru Kambala, což je jediné dobrovolnické centrum ve Žďáře nad Sázavou. V Denním centru v současnosti dobrovolníci nepracují.

V centru byly snahy zaměstnat i dospělé z jejich komunity na vedení hudebního a tanečního kroužku. Ti však v centru vydrželi pracovat nejdéle tři měsíce. Důvod proč to vzdali, byl, že u dětí neměli autoritu a nedokázali děti získat pro danou činnost.

6.3.6 Vybavení Denního centra

Vstup do samotné budovy, do prostor, které jsou určeny k poskytování služeb, je zajištěn zazvoněním na zvonek u vstupních dveří, zároveň je každý uživatel snímán kamerovým systémem, který je u zvonku, vychovatelé díky tomu ví, kdo přichází do centra. Je to především kvůli bezpečnosti.

Provozní doba Denního centra ve dnech školního vyučování je: pondělí-čtvrtek děti z přípravných ročníků mohou centrum navštěvovat od 12:00- 13:30

hodin, děti ve věku 6 – 9 let od 12:00- 15:00 hod., děti ve věku 10 – 15 let od 15:00- 17:00 hod a mládež nad 15 let od 17:00- 18:30 hodin. Pátky jsou stejné, jen od 17:00- 18:00 probíhá tzv. týdenní úklid, v tuto dobu, mládež nad 15 let centrum nenavštěvuje. Provozní doba o prázdninách je trochu jiná, pondělí- pátek je centrum otevřeno takto: 9:00- 12:00 hod. děti ve věku 6- 9 let, 12:00- 14:30 hod. děti ve věku 10-15 let a od 14:30- 16:00 mládež nad 15 let (materiál pro vnitřní potřebu).

Budova Denního centra je velmi dobře vybavena. V budově se nachází kancelář a kuchyňka, počítačová místnost, výtvarná dílna, sportovní místnost, cvičná kuchyň, místnost určená pro děláni domácích úkolů, doučování, která zároveň slouží jako kontaktní místnost pro sociální poradenství a relaxační místnost, každá místnost má vlastní provozní řád. Pro poskytování služeb Denní centrum také využívá prostory 3. Základní školy-především tělocvičnu a bazén 4. Základní školy ve Žďáře nad Sázavou.

V počítačové místnosti je k dispozici 6 počítačů, u kterých se uživatelé podle provozního řádu počítačové učebny musí pravidelně střídát. V relaxační místnosti jsou dvě sedací soupravy a stěna s LCD televizorem a DVD přehrávačem, v relaxační místnosti jsou také veškeré hračky pro děti mladšího školního věku, koberec, kde si mohou hrát, dále stolní společenské hry, stavebnice, kočárky a další. Sportovní místnost je vybavena třemi posilovacími stroji, pingpongovým stolem (ten se nachází i na zahradě) a stolním fotbálkem, dále žebřinami, žíněnkami a přehrávači CD. Denní centrum má vlastní digitální fotoaparát a elektronické varhany, které mohou uživatelé na požádání využít.

V Denním centru se nachází solidní hygienické zázemí. Pracovník k tomu určený, také každý den umývá a uklízí veškeré prostory centra, utírá prach, dezinfikuje kliky a vynáší koše.

6.3.7 Programy Denního centra

Uživatelé Denního centra mohou každý týden navštěvovat kroužky, které jsou jim bezplatně poskytovány, a které jsou vedeny externisty v prostorách centra.

Denní centrum funguje jako klub, uživatelé se sami rozhodují, co chtějí

v centru dělat. Mohou si buď sami vybrat aktivitu, nebo se mohou zapojit do již probíhající aktivity/hry. Nad všemi aktivitami, které v centru probíhají, mají dozor vychovatelé, kteří se samozřejmě do aktivit rádi zapojují. Pokud se děti či mladiství věnují nevhodné aktivitě, vychovatelé vždy zakročí a snaží se spolu s nimi najít jinou, vhodnější aktivitu. Uživatelé Denního centra nejčastěji volí aktivity typu: stolní fotbal, pingpong, a surfování po internetu.

V rámci výtvarného kroužku se učí malovat různými technikami, lepí, stříhají, mají možnost velkého výběru omalováněk, mají možnost pracovat s rychle tvrdnoucí hlinou, ručním papírem či slaným těstem, učí se technikám mačkaným papírem, malují na sklo, kameny, kartony, učí se ubrouskové technice a vždy k nějaké příležitosti, jako jsou Den matek, Vánoce, Velikonoce, vyrábějí přáníčka či drobné předměty jako dárky. Při předávání přáníček mají zpětnou vazbu (velká radost) především od seniorů z Domu klidného stáří, kam děti chodí každoročně vystupovat a předávat vlastnoručně vyrobené dárky. Výtvarný kroužek zde vede kolegyně již 3. rokem. Aktivity tohoto typu jsou oblíbené, výrobky se dětem vždy vystavují. Pravidelně tu také probíhá taneční kroužek, pod mým osobním dozorem. Taneční kroužek v centru vede již 8. rokem, během toho jsem si u dětí získala respekt, přátelství a důvěru. Učím jak mladší děvčata, tak starší dívky různé tance, od moderních tanců po romské a břišní tance. Kroužek probíhá pravidelně každý týden v určenou dobu. Ti, kteří chtějí vystupovat, musí na lekce chodit pravidelně a pilně cvičit. Během kroužku se učí spolupracovat navzájem mezi sebou, pomáhat si, být trpěliví. Odměnou za dobrou práci, vytrvalost a snažení je pro ně vystoupení nebo účast na soutěži. Každoročně se účastníme taneční soutěže Amen khelas, kterou pořádá podobná organizace jako Denní centrum- Erko v Jihlavě a je určena pro romské děti, které navštěvují nízkoprahová denní centra nebo jiná denní centra pro ně určena. Děti mají k tanci velmi blízký vztah, jejich nadání pro pohyb je vidět na první pohled. V rámci kroužku tance s dětmi vystupují na festivalech pořádaných Sociálními službami města Žďár nad Sázavou nebo na Dni dětí, na náměstí ve Žďáře nad Sázavou. Děti jsou nadšené, když mohou ukázat, co umí. Dalšími kroužky, které v centru probíhají, jsou: rukodělný kroužek, v němž pracují s drátky, zhotovují šperky, dělají drobné předměty ze dřeva, kroužek vaření, kde se učí správnému stolování, připravují jednoduché pokrmy. Počítačový kroužek, v rámci něhož se učí ovládat počítač, využívat různé výukové programy, v počítačové

učebně mají uživatelé bezplatný přístup k internetu. Dále má centrum na 3. Základní škole pronajatou tělocvičnu, kam chodí kluci hrát florbal, nebo fotbal, a kde probíhá sportovní kroužek. Také zde byla snaha vést hudební a dramatický kroužek, které ale neměly úspěch.

Za pěkného počasí chodí vychovatelé s dětmi ven na obrovskou přilehlou zahradu hrát hry.

Mezi pravidelné jednorázové aktivity, které centrum pořádá, patří jednodenní, dvoudenní výlety a o letních prázdninách sedmidenní tábor. V roce 2011 uživatelé Denního centra mohli jet 2 x na výlet do zoo do Jihlavy (tento výlet je vždy za odměnu, za dobré chování v centru), byli navštívit Muzeum romské kultury v Brně, Muzeum perníku a pohádek v Rábech u Pardubic, nebo se mohli účastnit výletů po okolí Žďáru nad Sázavou, především po sochách sochaře a malíře Michala Olšiaka nebo na Velké Dářko.

Každoročně chodí mladší uživatelé centra do Domu klidného stáří, kde tradičně na Vánoce zpívají koledy a rozdávají seniorům dárky vyrobené v rámci výtvarné dílny. V centru se v prosinci koná Mikulášská besídka, na kterou přijdou rodiče dětí navštěvujících centrum. Děti zde recitují básně, zpívají a předvádějí sestavy, které se naučily na tanečním kroužku, a také Vánoční besídka spolu s předáním dárků. Na jaře se spolu s vychovateli děti účastní lampionového průvodu Probouzení broučků, které podporuje město grantem a je určeno pro všechny děti a jejich rodiče ve Žďáře nad Sázavou. Od roku 2009 také v centru pořádají „Noc s Andersenem“. Během této akce děti v centru přespávají a mají připravený pestrý program. Jsou jim čteny pohádky, hrají různé hry nebo dramatizují pohádky. Dále v centru pořádají čarodějnické bály, karnevaly. Na vícedenních výletech byly děti např. v Liberci nebo v Jizerských horách.

Letní tábory proběhly zatím dva, letos se chystá v pořadí 3. letní tábor. V roce 2011 byly mladší děti na jeden týden na Náchodsku a starší v Českém ráji. Děti byly rozděleny podle věku na 2 skupiny, z nichž každá jela v jiný termín. Chod Denního centra nebyl omezen, s dětmi vždy jeli pouze dva vychovatelé a jeden externista, zbylí dva zůstali v centru, aby ti, co na tábor neodjeli, mohli centrum dále navštěvovat. Dětské centrum umožnilo 5 dětem se zúčastnit tábora s neromskými dětmi, cílem bylo sociální začlenění těchto dětí.

Jako v každém zařízení, i zde platí pravidla a sankce. Každá místnost má vlastní provozní řád a sepsaná pravidla, které musí všichni návštěvníci striktně dodržovat. Mezi základní pravidla patří: nekouřit ani nepoužívat žádná omamné látky v prostoru budovy ani v bezprostřední její blízkosti, žádná agrese, sprostá slova, neničit majetek, neodcizovat majetek, nepoužívat hrubé násilí, být ohleduplný, neprovokovat a neničit si navzájem mezi sebou věci. Po porušení pravidla, následuje sankce, nejčastěji v podobě vykázání z klubu, po celý zbytek dne, případně na více dní. Tento typ trestu je nejčastěji uživatelům udělován za jejich hrubou nekázeň v centru- nadměrné množství sprostých slov, agrese, netolerance vůči ostatním. V případě odcizení či poškození věci, je dotyčný povinen škodu uhradit.

Cíle, které pracovníci Denního centra stanovili na rok 2012, jsou: v lednu na Tři krále zpívání v Domově klidného stáří a do Domova se zvláštním režimem- Senior penzion Fit, v březnu strávení „Noci s Andersenem“ a během roku aktualizovat individuální plány uživatelů, zjistit potřeby a přání uživatelů Denního centra, zajistit bezpečnost uživatelů ve věku od 5- 8 let při odchodu z Denního centra ve spolupráci s terénním pracovníkem (dle rozhovoru s I. Krhovským, vedoucím zařízení, Žďár nad Sázavou; 5. 3. 2012).

6.3.8 Presentace zařízení

Zařízení se prezentuje nejenom informačními letáčky, ale i tím, že se účastní aktivit pořádaných městem Žďár nad Sázavou. Děti z Denního centra vystupují na Dni pro děti na náměstí, účastní se lampionového průvodu. Jezdí na taneční soutěž, o které jsme se již zmiňovali.

O Denním centru se veřejnost také může dozvědět na internetových stránkách Sociálních služeb města Žďár nad Sázavou. Denní centrum také pořádá dny otevřených dveří.

6.3.9 Odborná činnost v Denním centru

V Denním centru není pedagogicko-psychologická poradna. Sociální poradnu Denní centrum má. Denní centrum spolupracuje se školami, které jeho uživatelé navštěvují. Sociální pracovník v rámci terénní práce dochází do škol, kde se informuje o uživatelích, kteří navštěvují Denní centrum, informuje se, zda byli v ten den ve škole, o jejich prospěchu, chování. Pokud se objeví problémy u uživatelů Denního centra ve škole, snaží se sociální pracovník s klienty, kterých se to týká, v přátelském duchu pohovořit, přimět je k chození do školy a plnění školních povinností nebo jim v případě špatných známek ve škole znovu nabídne doučování, které je poskytováno v Denním centru. Sociální pracovník nedochází pouze do základních škol, ale i na odborná učiliště nebo střední školy. Denní centrum také spolupracuje s Úřadem práce, pokud si klienti vyžádají doprovod na Úřad práce, vždy jim někdo z centra jde pomoci s vyřizováním potřebných věcí. Nezastupitelnou věcí, kterou Denní centrum poskytuje je doučování a psaní úkolů s dětmi. V Denním centru je pedagogický pracovník, který s dětmi na jejich žádost dělá domácí úkoly, kontroluje jim je nebo je doučuje to, co jim ve škole nejde. Tuto službu v centru využívají nejvíce děti mladšího školního věku. A opravdu je vidět, že jsou za ni vděční nejenom oni, ale i jejich rodiče.

6.3.10 Návštěvníci Denního centra

V Denním centru mají celkem 102 registrovaných uživatelů ve věku od 6 do 20 let. Každý uživatel má možnost se jít do Denního centra poprvé pouze podívat, pokud centrum navštíví podruhé, obdrží evidenční list. Rodiče musí podepsat tento list (centrum navštěvují i malé děti a je potřeba, aby rodiče věděli, kam děti chodí, kde tráví volný čas, a aby naopak zaměstnanci v případě potřeby mohli rodiče kontaktovat).

Denní centrum navštěvuje více děvčat než chlapců. Ve věku 6 – 10 let mají zaregistrováno 30 dětí, ve věku 11 – 15 let 42 dětí a ve věku 16- 20 let 30 mladistvých. Za rok 2011 byla průměrná návštěvnost centra 28 klientů denně a celkem 11074 intervencí (dle rozhovoru s J. Veselým, sociálním pracovníkem a zástupcem vedoucího Denního centra, Žďár nad Sázavou; 3. 3. 2012).

Přestože ve Žďáře nad Sázavou je Ponorka- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, většina romských dětí toto zařízení nenavštěvuje a spíše chodí do Denního centra. Momentálně Denní centrum navštěvuje více starších uživatelů (nad 12 let), než mladších. Když jsem se tázala mladistvých uživatelů, proč nenavštěvují Ponorku, bylo mi sděleno, že tam nejsou vítáni, že je odsud vytlačuje neromská mládež. Je pravda, že pokud Denní centrum zase na druhou stranu navštíví dítě neromského původu, většinou zde nestráví moc času, romští uživatelé vnímají centrum naopak za svoje území a návštěvníka neromského původu, i přes snahu vychovatelů, odsud „vytlačí“. Navíc Denní centrum se nachází v lokalitě jejich bydliště a má pro ně přijatelnější provozní dobu. Zařízení Ponorka je otevřeno pouze v pondělí, úterý, čtvrtek od 13- 18:00 hodin. Denní centrum s Ponorkou nespolupracuje.

Denní centrum zpravidla navštěvují všichni sourozenci z jedné rodiny, kteří splňují podmínky návštěvnosti. Denní centrum také umožňuje přístup dospělým k počítači a internetu na jejich žádost, většinou před koncem zavírací doby.

Do tohoto roku měli zaměstnanci Denního centra informace o svých uživatelích: jméno, příjmení, bydliště, kontakt na rodiče. V lednu měli v Denním centru kontrolu, a protože Denní centrum využívá grant z EU, který je určen pro nízkoprahová zařízení, nesmí ani toto centrum mít takové údaje, tudíž byli nuceni stávající údaje zlikvidovat. Pro vnitřní potřebu centra si mohli ponechat pouze karty obsahující jméno a příjmení uživatele.

6.3.11 Závěr průzkumu

V rámci hodnocení současného stavu a přínosu programů Denního centra docházíme na základě získaných informací k těmto závěrům.

Denní centrum pro děti a mládež ve Žďáře nad Sázavou má dobré podmínky pro realizaci své činnosti. Nachází se v lokalitě, kde jsou převážně sociální byty, a kde se sdružuje nejvíce romských dětí a mládeže. Prostor, který centrum obývá je vyhovující a dostačující vzhledem k průměrné denní návštěvnosti centra. Velká přilehlá zahrada s dětskými prolézačkami, pískovištěm a pingpongovým stolem je velkým pozitivem centra. Materiální vybavení je velmi dobré. V centru se nachází kromě jiného i moderní technologie. Vše mohou uživatelé využívat. Každá místnost

je vybavena dle jejího účelu. Nedostatkem se jeví využívání všech prostor. Většina uživatelů se soustředí v počítačové místnosti, popř. v relaxační místnosti.

Každá organizovaná aktivita, program má svůj účel. Všechny kroužky, které centrum svým uživatelům nabízí, jsou přínosné, protože v rámci každého se něco učí, obohacují je o nové znalosti a učí je kvalitně využívat jejich volný čas. Taneční kroužek je učí disciplinovanosti. Taneční vystoupení na náměstí ke Dni dětí nebo účast lampiónového průvodu se všemi dětmi ze Žďáru n. Sáz. velkou mírou přispívají k jejich sociálnímu začlenění. Většina návštěvníků Denního centra podle vychovatelů postrádá trpělivost, pravidelnost a vytrvalost s čímž na základě svého pozorování a působení v centru souhlasím, proto snahy o hudební nebo dramatický kroužek velmi rychle ztroskotaly.

Chtělo by děti lépe motivovat a vzbudit u nich zájem i k jiným nabízeným aktivitám. Rozšířit nabídku zájmových kroužků a upravit je tak, aby děti nadchly.

Každoročně v centru dělají besídky pro rodiče, s čímž si získávají u nich důvěru. Goral (2003) říká, že spolupráce centra s rodiči je velmi důležitá. Rodiče vidí, jak jejich děti tráví volný čas, a mají možnost osobně se seznámit s vychovateli.

Přínos jednorázových aktivit jako jsou jednodenní a vícedenní výlety tkví v tom, že se účastníci učí správnému chování v hromadných dopravních prostředcích, kde jsou v přímé interakci s neromskými lidmi, a především je přínos v oblasti sociálního začlenění. Učí se být tolerantní k ostatním, nesmí na sebe povykovat. V rámci letního tábora chodily na obědy do restaurace, kde se učily správnému stolování a chování. Také je tyto akce učí hospodařit s penězi, protože na každý výlet dostanou od rodičů kapesné, s kterým musí po celou dobu výletu vyjít. Jednodenní výlety po okolí města jsou organizovány tak, aby poznaly okolí města, seznámily se s památkami, které se tu nachází. Za velmi přínosný považujeme výlet do Brna do Muzea romské kultury. Účastníci se dověděli spoustu nových informací o své kultuře, což na ně dosti zapůsobilo.

Hlavním nedostatkem vidíme to, že centrum nabízí malé množství organizovaných aktivit. A především nezájem mladistvých o nabízené aktivity. Denní centrum disponuje kvalifikovanými vychovateli, přesto na základě mého pozorování usuzuji, že by bylo dobré další vzdělávání, v rámci nichž by pracovníci získali nové znalosti v oblasti komunikace mezi uživateli a vychovateli, a mezi uživateli navzájem.

7 Závěr

Přínos práce tkví kromě představení jednotlivých organizací a jejich služeb v ukázání, jak je důležitá existence jednotlivých zařízení věnujících se dětem a mladistvým ze sociálně znevýhodněného prostředí. Děti a mládež ze sociálně znevýhodněného prostředí často tráví svůj volný čas na ulici. Nuda, nepodnětné prostředí vedou k sociálně patologickým jevům, jako jsou krádeže, braní drog, záškoláctví a jiné poruchy v oblasti chování. Střediska nabízející volnočasové programy vytváří podmínky pro zájmovou činnost a umožňují dětem a mládeži zdarma a hlavně smysluplně trávit jejich volný čas, čímž se snaží předejít jejich sociálnímu vyloučení. Naučit se trávit volný čas již v mládí je velmi důležité pro období dospělosti. Jednou i oni sami budou muset umět realizovat volný čas uvnitř vlastní rodiny.

Práce představila organizace, které se zabývají romskou menšinou a poskytují jim sociální služby, přičemž kladla důraz na organizace poskytující volnočasové programy pro Romy. Přinesla informace o úplně první romské organizaci, jejíž činnost byla v 70. letech velmi významná. Kapitoly zabývající se počtem organizací, finanční dotací nebo službami, které organizace poskytují, měly čtenáři poskytnout obecný přehled o organizacích. Definovala mj. nízkoprahové zařízení pro děti a mládež a terénní sociální práci, jejich postavení, cílovou skupinu a formy práce. V práci jsou uvedeny vybrané reprezentativní organizace, které měly čtenáři blíže přiblížit činnost a smysl jednotlivých organizací. Podrobněji seznámila s problematikou trávení volného času romských dětí a mládeže, a s tím kdo jejich volný čas z větší části ovlivňuje.

Činnost všech organizací je velice důležitá a potřebná, to dokládá i kapitola zabývající se podrobně Denním centrem ve Žďáře nad Sázavou.

8 Použitá literatura

Balvín, J. a kol. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. ISBN 80-902461-7-6.

Balvín, J. a kol. *Romové a volný čas. Sborník z 9. setkání Hnutí R v Brně*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. ISBN 80-902149-5-9.

Balvín, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004. ISBN 80-86031-48-9.

Balvín, J. *Metody výuky romských žáků*. Praha: Radix, 2007. ISBN 978-80-86031-73-6.

Filípková, Z. *Využití analyticko - intervenční metody v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. Ved. práce: Šotolová Eva.

Franiok, P., Kaleja, M., Zezulková, E. *Transformace speciálních vzdělávacích potřeb v kontextu kurikulárních dokumentů*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2010. ISBN 978-80-7368-921-6.

Goral, L. a kol. *Řetízek. Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. Praha: R-MOSTY, 2003.

Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-128-1.

Hofbauer, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

Kaleja, M. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě- Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978- 80- 7368-943-8.

Kolektiv autorů. *Romové- reflexe problému*. Praha: Sofis, 1997. ISBN 80-902439-0-8.

Navrátil, P. a kol. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

Nečas, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 80-7067-952-2.

Pavelčíková, N. *Romové v českých zemích v letech 1945 - 1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu č. 12, 2004. ISBN 80-86621-07-3.

Šišková, T. a kol. *Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

Šotolová, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5.

Čtrnáctideník Romů v České republice. *Romano hangos*. Brno: Společenství Romů na Moravě, 2011, roč. 13, č. 13.

Čtrnáctideník Romů v České republice. *Romano hangos*. Brno: Společenství Romů na Moravě, 2011, roč. 13, č. 16.

Čtrnáctideník Romů v České republice. *Romano hangos*. Brno: Společenství Romů na Moravě, 2011, roč. 13, č. 17.

Čtrnáctideník Romů v České republice. *Romano hangos*. Brno: Společenství Romů na Moravě, 2011, roč. 13, č. 18.

9 Internetové odkazy

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociální služby. [online]. [citováno 19. 12. 2011]. Dostupný z www : <http://www.mpsv.cz/cs/9>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Bílá kniha v sociálních službách. [online]. [citováno 19. 12. 2011]. Dostupný z www : http://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Registr poskytovatelů sociálních služeb. [online]. Dostupný z www: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1323681431862_21

Škarabelová, S. Vymezení pojmu nestátní nezisková organizace. [online]. [citováno 20. 12. 2011]. Dostupný z www: http://www.ecvns.cz/soubory_diskuse/vymezeni_nno.pdf

Slovo 21. [online]. [citováno 2. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.slovo21.cz/nove/>

Muzeum romské kultury. [online]. [citováno 2. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.rommuz.cz/>

Společenství Romů na Moravě. [online]. [citováno 15. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.srnm.cz/index.htm>

Společenství Romů na Moravě. Vzdělávací a volnočasové programy. [online]. [citováno 8. 2. 2012]. Dostupné z www: <http://www.srnm.cz/cz/volnocas.htm>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [on-line]. Dostupný z www: http://portal.gov.cz/wps/WPS_PA_2001/jsp/download.jsp?s=1&l=561%2F2004

Zákon č. 108 / 2006 Sb., o sociálních službách. [online]. Dostupný z www: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb06108&cd=76&typ=r>

Nová škola, o. p. s. [online]. [citováno 15. 2. 2012] Dostupný z www: http://www.novaskola.org/pilot/?page_id=102

Drom. Romské středisko. [online]. [citováno 16. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.drom.cz/>

Dobrovolník. [online]. Dostupný z www: <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/druhy-dobrovolnictvi/>

Oficiální stránky města Žďár nad Sázavou. [online]. [citováno 18. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.zdarns.cz/>

Active-středisko volného času, příspěvková organizace. [online]. [citováno 18. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.ddmzdar.cz/>

TJ Žďár nad Sázavou. [online]. [citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.tjzdarns.cz/>

Základní umělecká škola Františka Drdly, Žďár nad Sázavou. [online]. [citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.zuszdar.cz/>

Přístav vodních skautů Racek. Žďár nad Sázavou. [online]. [citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://racek.skauting.cz/o-skautingu>

Rodinné centrum Srdíčko. [online]. [citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.kolping.cz/srdicko.aspx>

Ponorka. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. [online]. [citováno 22. 2. 2012]. Dostupný z www: <http://www.ponorka.ecn.cz/>

Středisko Don Bosco. [online]. [citováno 14. 3. 2012]. Dostupný z www: <http://ostrava.sdb.cz/poslani/>